

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO WNIOSKU O WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA HABILITACYJNEGO

AUTOREFERAT DO POSTĘPOWANIA HABILITACYJNEGO

1. Imię i nazwisko: Tomasz Derlatka

2. Dyplomy i stopnie naukowe:

(a) Magisterium w zakresie filologii słowiańskiej

Dyplom uzyskany 17 grudnia 1999 r. w Instytucie Filologii Słowiańskiej [dziś Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej] Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego za pracę *Wpływ futuryzmu na poezję czeską w latach 1910-1930* (niepublikowana).

(b) Doctor philosophiae (Dr. phil.)

Promocja w roku 2006 (tytuł nadany 9 października 2006 r. [den 09. Oktober 2006]) w Instytucie Sławistyki [Institut für Slavistik] na Uniwersytecie Lipskim [Universität Leipzig] na podstawie polskojęzycznej dysertacji doktorskiej pt. *Kategoria „przestrzeń w dziele narracyjnym”: elementy, morfologia, systematyka wraz z zarysem problematyki spacialnej i narratologicznej w serbołużyckiej twórczości narracyjnej* (promotor Prof. Dr. phil. Wolfgang F. Schwarz; oponenci prof. German Ritz, prof. Dietrich Scholze) (Warszawa 2007: Elipsa, ISBN 9788371518010, ss. 424). Stopień nostryfikowany w Polsce piśmem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Departament Współpracy Międzynarodowej) z dnia 1 lipca 2015 r.

(c) Tytuł Juniorprofessor [Professor als Juniorprofessor, Sorbische Literaturwissenschaft]

Sześćioletnia (2007-2010, 2010-2013) profesura juniorska (W1) w Instytucie Sorabistycznym [Institut za sorabistiku/Institut für Sorabistik] Uniwersytetu Lipskiego w Niemczech. Zwracam uwagę, iż w germańskich kręgach naukowych sześćioletni (maksymalny) okres profesury juniorskiej stanowi prawnie potwierdzony ekwiwalent habilitacji, pozwalający posiadającemu tytuł i zajmującego stanowisko zarówno w jej trakcie, jak i po zakończeniu kadencji, na funkcjonowanie na prawach samodzielnego pracownika naukowego oraz ubiegania się o miejsca profesorskie (w Niemczech – W2, W3). Z niezrozumiałych względów ekwiwalencja uzyskanej w anglosaskich kręgach naukowych profesury juniorskiej oraz właściwej dla polskiego (również np. czeskiego) kręgu naukowego habilitacji nie jest (jak dotąd?) w Polsce uznawana.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

(a) 2001-2007 pracownik naukowo-dydaktyczny [wissenschaftlicher Mitarbeiter] w Instytucie Sorabistycznym Uniwersytetu Lipskiego;

(b) 2007-2013 profesor juniorski (j.w.) w Instytucie Sorabistycznym Uniwersytetu Lipskiego;

(c) Od 1 maja 2013 r. stypendysta *Fellowship J. E. Purkyně pro význačné perspektivní vědecké pracovníky* w Instytucie Słowiańskim [Slovanský ústav] Akademii Nauk Republiki Czeskiej [Akademie Věd ČR] (stypendium przydzielono na okres pięciu lat).

4. Osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

(a) Jako szczególne osiągnięcie naukowe wymienione w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.) wskazuję zwartą publikację książkową pt. *Powieść z Górnych Łużyc: historia, poetyka, ideologia* (Praha: Slovanský ústav, ISBN 978-80-86420-54-7, ss. 1130) Publikacja jest wyłącznego autorstwa niżej podpisanego, wydana została w Pradze, w roku 2015 jako czterdziesty drugi [42] numer serii wydawniczej Instytutu Słowiańskiego Akademii Nauk Republiki Czeskiej „Práce Slovanského ústavu AV ČR. Nová řada”.

(b) Szczegółowszy opis i charakterystyka wskazanego osiągnięcia
Licząca tysiąc sto trzydzieści [1130] stron w formacie B5 praca to pierwsza i jedyna monografia gatunku powieści tworzonej przez słowiańskich mieszkańców Łużyc Górnych w językach górnołużyckim i niemieckim. Jako taka przedstawia pionierskie osiągnięcie w obrębie literaturoznawstwa sorabistycznego (także slawistycznego) zarówno w obrębie badań nad powieścią, jak i częściowo na polu zainteresowania gatunkami literackimi w twórczości literackiej (słowiańskich) Górnołużyczan, gdyż poza balladą, opracowaną w latach sześćdziesiątych, żaden z pozostałych gatunków funkcjonujących w tej literaturze nie doczekał się, jak dotąd, monograficznego opracowania. Zaznaczyć należy, iż przedmiotem badań stała się forma gatunkowa dla literatury tej szczególnej, bo podlegająca – jak żadna inna w takiej mierze – różnego rodzaju procesom ideologizacyjnym. Sfera uzależnienia gatunku powieści Górnołużyczan od wpływu ideologii (zarówno rodzimej, „mniejszościowej”, jak i „większościowej”, niemieckiej, przede wszystkim wschodnioniemieckiego socrealizmu) jawi się – relatywnie – jako przykład najsilniejszego ubezwłasnowolnienia gatunku literackiego od ideologii na obszarze Słowiańszczyzny. Stąd też praca ma znaczenie nie tylko dla sorabistów, lecz także – a nawet przede wszystkim – dla slawistów.

W pracy przedstawione zostały efekty badań nad trzema konstytutywnymi semiosferami odnoszącymi się do powieści z Górnych Łużyc: historii, poetyki oraz związków gatunku literackiego z ideologią (różnie w tej chwili pojmowanej). Ze względu na sposób istnienia literatury/powieści „małej”, w obręb rozważań wciągnięte zostały również niektóre przykłady formy przejściowej pomiędzy opowiadaniem a powieścią („opowieści”, „mikropowieści”). Decyzję tę uprawomocnia z jednej strony właśnie ontologia literatur o „atypicznym” procesie rozwojowym, dla której – ze względu na uwarunkowania immanentne i zewnętrzne – podstawowym gatunkiem prozatorskim było/jest/będzie opowiadanie; opowieści traktować zatem należy jako ważny element drogi pisarskiej konkretnych pisarzy (również jako istotny element systemu genologicznego). Ze strony drugiej decyzję o włączeniu opowieści w zakres rozważań nad powieścią legitymizuje nader bliski związek uwzględnionych przykładów z konkretnymi powieściami *sensu stricto* konkretnych autorów.

W planie historycznym zaprezentowany został w układzie chronologicznym (z niewielkimi zakłóceniami wynikającymi z potrzeby podkreślenia danego problemu, np. relacji zachodzących pomiędzy pojedynczymi utworami składającymi się na cykl powieściowy, pojmowany zarówno w sensie

strukturalnym, jak dylogie i trylogie, jak i w sensie tematycznym – bliskość tematyczna powieści niepozostających w bezpośredniej bliskości strukturalnej) proces zrodzenia się, ewolucji i śmierci gatunku. Ewolucję powieści z Górnych Łużyc przedstawiać należy w czterech periodach, wprowadzona delimitacja wynika z czynników dla historii mniejszości oraz jej literatury najważniejszych. Obejmowała ona zatem próby powieściowe autorów górnołużyckich do 1945 r., czasookres przyspieszonego rozwoju (1945-1989), lata przejściowe (1989-1991) oraz czas zanikania gatunku (po 1991 r.). Każdy z opracowanych poszczególnych periodów rozwoju powieści Górnołużyczan tworzy zamkniętą całość, może być zatem traktowany jako jednostka samodzielna; jako całość przedstawiony i interpretowany został w każdym przypadku w kontekście pozostałych okresów rozwojowych oraz w kontekście całościowym. Taki sposób ujęcia problematyki nie znajduje odpowiednika w dotychczasowych, ukierunkowanych pozytywnie pracach odnoszących się do historii literatury Górnołużyczan. Historia powieści autorów górnołużyckich doprowadzona została do końca 2014 r., przedłożona praca stanowi zatem pozycję ze wszech miar aktualną.

Lokujące się w obrębie poszczególnych faz rozwojowych gatunku powieści pogrupowane zostały w kompleksy. Z jednej strony w grupy tematyczne, przy czym realizacje z okresów do 1945 r. oraz po 1991 r. posiadają status pojedynczych utworów-tematów ze względu na fakt niewielkiej ilościowo produkcji powieściowej w tych latach. Precyzyjnemu rozdzieleniu na kręgi tematyczne podległy natomiast powieści pochodzące ze złotego wieku powieści Górnołużyczan, zatem z lat 1945-1989. W planie najogólniejszym, w relacji do ideologii, rozróżniono zatem powieści podążające z *prądem przemian*, stanowiące największą ilościowo grupę utworów, utwory będące efektem *poszukiwania pozycji neutralnej*, oraz – najciekawsza – grupa powieści idących *pod prąd przemian* (socjalistycznych). Ze strony drugiej, niektóre z powieści połączono w grupy na podstawie innych determinantów, przede wszystkim wyznaczników strukturalno-konwencyjnych. Do najważniejszych zjawisk w całokształcie powieści z Górnych Łużyc, niektóre nabierają znaczenia semiotycznego *signum*, należały w tym zakresie: wytworzenie odmiany gatunkowej powieści rozwojowej (= odejście od tradycji powieści słowiańskiej na rzecz tradycji niemieckiej), grupa powieści satyrycznych, zespół utworów kierowanych do specjalnego odbiorcy, czyli powieści dla kobiet/dziewcząt oraz młodzieży. Zabieg grupowania utworów, zarówno pod względem tematycznym, jak i strukturalno-konwencyjnym pozwolił autorowi uzyskać podwójny cel: z jednej strony ukazać zróżnicowanie w obrębie – niewielkiej przecież – twórczości powieściowej, ze strony drugiej podkreślić najważniejsze procesy, którym podlegała ta twórczość.

Powieść autorów górnołużyckich charakteryzuje się specyficzną poetyką. W omawianej monografii wskazano na najważniejsze, określające ją elementy. To przede wszystkim ruralizm, jako że społeczeństwo Górnołużyczan do 1945 r. było społeczeństwem wiejskim w stopniu najwyższym w areale słowiańskim; w pewnym stopniu oddziaływała tu również niesłabnąca do dziś funkcja literatury ludowej. Ruralizm warunkował szereg właściwych dla powieści Górnołużyczan zjawisk zarówno w planie tematycznym (specyficzne motywy i wątki), jak i strukturalnym (specyficzna kreacja stosunków temporalnych i przestrzennych). Wskażę jedynie, iż powstająca po 1945 r. socrealistyczna powieść produkcyjna zaistniała w obrębie powieści Górnołużyczan jedynie w wariantcie wiejskim (o zakładaniu i problemach spółdzielni produkcyjnych), nie poświadczając żadnego przypadku, by dominującą przestrzenią zdarzeń stała się fabryka lub miasto. W omawianej pozycji istotną rolę odgrywa próba ukazania tematycznych, strukturalnych i procesualnych kon- i dywergencji, jakie zbliżają lub oddalają powieść Górnołużyczan od literatur innych, w pierwszym rzędzie dla społeczności tej najważniejszych: zatem kręgu literatur (zachodnio-)słowiańskich oraz literatury (wschodnio-)niemieckiej. Charakterystyczny dla powieściopisarstwa Górnołużyczan proces estetyczny i pragmatyczny zbliżania się do

i oddalania się od jednego lub drugiego kręgu (zauważmy: w badaniach slawistycznych często traktowanych opozycyjnie) uwarunkowany był ideologicznie: do roku 1945 podstawowym punktem odniesienia dla powieściopisarzy górnołużyckich były literatury słowiańskie, po 1945 – dokonania literatur socjalistycznych, głównie wschodnioniemieckiej i twórczości narodów ZSRR. Najważniejszym zjawiskiem w obrębie twórczości powieściowej pisarzy-Górnołużyczan, aczkolwiek dotyczy to jedynie propozycji i realizacji jednego tylko powieściopisarza, J. Brézana, stała się próba wytworzenia *powieści górnołużyckiej*, która rozumiana jest w pracy jako specyficzny przyczynek do rozwoju rodzimej tradycji powieściowej, jak i do obrazu powieści Słowian. *Górnołużyckość* i wyjątkowość powieści w Brézanowskiej realizacji w cyklu o *Krabacie* zawiera się przede wszystkim w nowoczesnej kompozycji, niespotykanych rozwiązaniach w zakresie kategorii „czas” i „przestrzeń”, a zwłaszcza w próbie ukazaniu historii „wielkich” (światowych) przez pryzmat historii narodu „małego”, zaznaczeniu niepowtarzalności każdej z kultur, strat, jakie kultura światowa ponosi przez zanikanie „małych” kultur. *Powieść górnołużycka* konstituuje jedno z najważniejszych, acz niedostrzeganych, zjawisk w obrębie powieści narodów (zachodnio-)słowiańskich po 1945 r. Kolejnym z nich jest intensywne wprowadzanie do gatunku (mikro-)powieści motywów proekologicznych, wyprzedzających podobne tematy w pozostałych literaturach (zachodnio-)słowiańskich. Opracowane aspekty poetologiczne powieści z Górnych Łużyc pozwolą na podjęcie przez zainteresowanych badaczy (slawistów, komparatystów, teoretyków powieści) badań o charakterze porównawczym.

Uwikłanie powieści Górnołużyczan w kontekst ideologiczny to zjawisko wielopłaszczyznowe, z zasadniczym podziałem przebiegającym wobec semiosfery związanej z *ideologią w powieści* oraz z *ideologią wokół powieści*. Z uwagi na zbliżony paradygmat wpływu doktryny (bez różnicy – jakiej) na plan tematyczno-strukturalny powieści z Górnych Łużyc do jej obrazu w literaturach innych, fokus badawczy skoncentrowany został na drugim z wymienionych zagadnień; decyzję tę wzmacnia również okoliczność, iż podobnego planu uzależnienia gatunku powieści od ideologii (bez różnicy – jakiej) nie wykazuje żadna ze znanych mi literatur. W przypadku literatury znad Szprewy kontekst ideologiczny koncentrujący się *wokół* gatunku powieści obejmuje m.in.: ideologię genologiczną, czyli ideologiczny kontekst wytworzenia gatunku powieści (w systemie literatur „mniejszych” – ciała genetycznie „obcego”), wytworzenia odmian gatunkowych, kwestie tematyczne, recepcję utworów w kręgu rodzimym (góрно- i dolnołużyckim), „sąsiedzkim” (wschodnio- i niemieckim), słowiańskim, światowym.

Istotnym osiągnięciem omawianej pracy stało się odnalezienie licznych powieściowych artefaktów niezaistniałych (czyli utworów deklarowanych, rozpoczętych acz niedokończonych, ukończonych acz nie wydanych), których (nie-)istnienie było dotychczas w sorabistycznym literaturoznawstwie pomijane, przez zagraniczne – z braku dostępu, przez rodzime – z powodów prestiżowych. Stanowiące ponad połowę z całościowej ilości utworów literackich skojarzonych z powieścią artefakty niezaistniałe to bowiem w przeważającej mierze deklarowane, rozpoczęte, nie wydane projekty w treści i strukturze socrealistyczne, wzmacniające znacząco influencję ideologii (tu: socjalistycznej) na obraz i rozwój powieści z Górnych Łużyc; istnienie rzeczonych artefaktów niezaistniałych jest w dniu dzisiejszym w środowisku rodzimej inteligencji skwapliwie przemilczane. W aspekcie metodologicznym problem powieściowych artefaktów niezaistniałych podkreśla, iż syntetyzujące opracowanie każdej powieści „narodowej” uwzględniać winno zarówno artefakty zaistniałe, jak i te, które statusu tego nie osiągnęły. W przypadku powieści Górnołużyczan stanowią one, jak powiedziano, ponad połowę całościowego zbioru – postrzegając w aspekcie kwantytatywnym; w wielkiej mierze warunkują także ogólną specyfikę gatunku powieści.

Kolejny ważny aspekt, na który przy próbie oceny monografii zwrócić należy uwagę, stanowi opracowanie niedostrzeganego (ani w sorabistyce, ani w sławistyce) w odpowiadającej mierze zjawiska, stanowiącego zarówno o specyficznej ontologii, jak i wyjątkowej pozycji powieści Górnołużyczan w areale (zachodnio-)słowiańskim, czyli istnienia gatunku w dwu językach. Powieść mniejszości to bowiem powieść pisana jak po górnołużycku, tak po niemiecku (dopiero po 1945 r.). Istnienie powieści Górnołużyczan w dwu językach implikuje szereg kwestii problemowych, m.in. istnienia danych powieści jedynie w jednym języku (wybór autora często podyktowany był różnego rodzaju ideologią); ekwiwalentności/braku ekwiwalentności wersji językowych danej powieści; recepcji danego wariantu językowego danej powieści w innym kręgu kulturowym (z kilkoma wyjątkami powieść Górnołużyczan znana jest czytelnikom niegórnołużyckim wyłącznie z wariantów niemieckojęzycznych). Praca udziela odpowiedzi na wiele pytań w tym zakresie, rewidując w ten sposób wiele z pokutujących niewłaściwych ocen i przekonań odnoszących się do twórczości powieściowej (także literackiej) mniejszości.

Omawianą pracę określić należy jako przykład opracowania kompleksowego. W wyniku opartych na analizie normatywnej procesów selekcyjnych wygenerowany został z całości prozy Górnołużyczan korpus tekstów „skojarzonych” z powieścią (przypomnę, obejmujący także wybrane przykłady opowieści), obejmujący całościowo mniej niż dziewięćdziesiąt [90] pozycji, przy czym utwory wydane to pięćdziesiąt sześć [56] pozycji, natomiast odnalezionych artefaktów niezaistniałych jest nieco mniej niż trzydzieści [30]. Korpus ów, każdy z utworów z osobna, opracowany został w planie tematycznym, formalnym, recepcyjnym oraz intertekstualnym. Rozważania wypełniły ponad 1000 stron (bez metatekstów: bibliografii, indeksów), co oznacza, że każda z zaistniałych/niezaistniałych powieści, o ile było to możliwe (zastrzeżenie dotyczy przede wszystkim artefaktów niezaistniałych), doczekała się gruntownego zainteresowania badawczego. Wyjątkowo wnikliwie opracowana została sfera krytycznoliteracka i odbioru powieści, obejmująca zarówno kontekst rodzimy (górnoluzyczny), „sąsiedzki” (wschodniemiecki), jak również słowiański i niesłowiański. Rzetelne podejście do przedstawionej tematyki spowodowało, iż całkowita bibliografia liczy sobie grubo ponad dwa tysiące [2000] pozycji i zajmuje osiemdziesiąt sześć [86] stron. Położenie akcentu rozważań przede wszystkim na omówienie, nieznanej szerzej twórczości powieściowej słowiańskich autorów z Łużyc Górnych pociągnęło za sobą nieuchronną redukcję odniesień do prac teoretycznych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Wychodząc z założenia, iż przy próbie oceny osiągnięć naukowo-badawczych danego badacza jako podstawowe, najbardziej miarodajne kryterium funkcjonuje jego działalność publikacyjna (rozpatrywana w różnorodnych kontekstach), w poniższej prezentacji skoncentruję się na analizie dotychczasowych publikacji.

Do dnia przekazania Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów listy publikacji, całościowa liczba przygotowanych i opublikowanych przeze mnie prac mogących być uznanych za publikację *sensu stricto* (nie uwzględniam tu zatem np. krótkich informacji, notatek itp.) zawiera się w ponad stu czterdziestu [140] pozycjach (z uwzględnieniem nieopublikowanej pracy magisterskiej), na które składają się cztery [4] monografie (nieopublikowana praca magisterska, rozprawa doktorska, wydany w postaci druku samodzielnego zbiór artykułów naukowych, książka będąca podstawą do ubiegania się o stopień dr hab.), osiem [8] pozycji redagowanych lub współredagowanych, dziewiętnaście [19] recenzji – prac naukowych i utworów beletrystycznych, osiem [8] przekładów artykułów naukowych (na język polski i obce) oraz liczne translacje utworów beletrystycznych (wierszy, opowiadań, fragmentów utworów). Ponad piętnaście [15] dalszych pozycji, niemal wszystkie z nich to artykuły naukowe, w języku polskim

i językach obcych znajdowało się w chwili ukończenia przedłożonego omówienia w druku w periodykach i w tomach pokonferencyjnych krajowych i zagranicznych.

Zakres chronologiczny aktywności publikacyjnej zawiera się w przedziale: rok 1996-połowa roku 2015, obejmuje zatem bez mała dwie dekady; zauważyć przychodzi, iż pierwsze me publikacje w periodykach naukowych pochodzą już z czasów studenckich. Zauważalnym jest przyrost – ilościowy i jakościowy (mierzony tematyką, miejscem publikacji) – publikacji po uzyskaniu stopnia dra; stosunek proporcjonalny wynosi niemalże 1:2.

Struktura publikacji w aspekcie tematycznym precyzyjnie oddaje zasadnicze pola mych naukowych zainteresowań, zauważyć należy w tym momencie, iż po części taki a nie inny obraz podejmowanych w publikacjach problemów implikowany był/jest w pierwszym rzędzie wymaganiami określonymi przez stosunki pracy (np. zatrudnienie w Instytucie Sorabistycznym implikuje podejmowanie w pracy badawczej przede wszystkim problemów związanych z sorabistyką); faktyczny krąg mych naukowych i badawczych zainteresowań i fascynacji, zasadniczo związanych ze sławistyką, jest znacznie szerszy, na jego skonkretyzowanie w postaci tekstów naukowych brakuje po prostu czasu. Niezależnie od tego ma aktywność badawcza w miarę upływu czasu i przyrostu wiedzy cechuje się, jak sądzę, znaczącą ekstensją: zarówno na nowe pola tematyczne, jak również głębią podejmowanych problemów. Zrazu dominująca – powtórzę: z racji miejsca pracy – tematyka sorabistyczna uzupełniona była wpierw o kwestie literatury kaszubskiej, a następnie macedońskiej, co doprowadziło do ciekawych odkryć intertekstualnych (na poziomie ponadtekstowym). Ujmując rzecz całą w sposób systematyzujący (z uwagi na liczbę publikacji omówienie nawet wybranych, najważniejszych tekstów, w tym rozprawy doktorskiej, zajęłaby niewspółmiernie wiele miejsca w stosunku do użyteczności takiego rozwiązania; nie dołączona do wniosku rozprawa doktorska znajduje się w postaci egzemplarzy obowiązkowych w znaczących polskich bibliotekach), odnajdziemy zatem między publikacjami mego autorstwa książki i artykuły podejmujące problemy:

(a) „mniejszych” literatur słowiańskich, z punktem ciężkości położonym na granicznych reprezentantach areału słowiańskiego, czyli literaturach serbołużyckich, kaszubskiej oraz macedońskiej;

- związane z nimi problemy prezentowane były w wybranych publikacjach w ujęciach homogenicznych (poświęconych danej literaturze z punktu widzenia diachronii i synchronii) i komparatystycznych (określających w porządku diachronii i synchronii występujące między nimi kon- i dywergencje);

- badania nad literaturami tymi ukierunkowane były na aspekty formalne i tematyczne (np. poszczególnych utworów, gatunków, całościowego systemu);

- problemy związane z „mniejszymi” literaturami słowiańskimi opracowywane były w kontekstach teoretycznych, historycznych i interpretacyjnych;

(b) literatur zachodniosłowiańskich pojmowanych przeze mnie jako specyficzny kompleks;

- w tym aspekcie na uwagę zasługuje dostrzeżenie i opracowywanie zapoznanego fenomenu literatur Słowian Zachodnich, tj. parowego występowania języków i kultur z funkcjonowaniem jednego/jednej języka/kultury jako elementu dominującego (grupa serbołużycka, pozostałość grupy lechickiej w postaci języka/kultury Kaszubów i Polaków, grupa czesko-słowacka);

- ów metodologiczny punkt wyjścia dla badań pociąga za sobą fascynujące badawczo zadanie ustalenia występujących między elementami poszczególnych par, między parami oraz między kompleksem literatur zachodniosłowiańskich a innymi grupami literatur słowiańskich relacji (i ich charakteru); zagadnienie to, na przykładzie powieści, rozwijane jest w znajdujących się w opracowaniu projektach (*Międzyprzestrzenie powieści Słowian Zachodnich [1945-1989]* oraz *Przewodnik po powieści zachodniosłowiańskiej [1945-1995]* – tytuły robocze przygotowywanych monografii);

- orientacja w problemach literatury polskiej, bohemistyczne wykształcenie kierunkowe oraz te-
rażniejsze miejsce pracy, długoletnia specjalizacja w problemach literatur serbołużyckich, zintensyfi-
kowane zainteresowanie kwestiami literatury kaszubskiej (w języku kaszubskim i polskim), zbliżenie z li-
teraturą słowacką – wszystko to pozwala postrzegać mą osobę jako badacza dobrze zorientowanego
w problemach literatur areału zachodniosłowiańskiego;

- dominujący kontekst zachodniosłowiański poszerzany jest o zainteresowania południowosło-
wiańskie (kroatystyka jako drugi filar studiów sławistycznych, macedonistyka jako sfera odniesień);

(c) teorii literatury;

- wszystkie publikacje, ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy doktorskiej, cechuje pogłębiony
fokus teoretycznoliteracki (wedle metodologii formalistyczno-strukturalnej), ze szczególnym uwzględ-
nieniem zagadnień genologicznych i narratologicznych; prócz licznych opracowań stricte teoretyczno-
literackich orientację tę wykazują również artykuły o tematyce sławistycznej.

Potwierdzone publikacjami zainteresowania badawcze prezentują się jako unikatowe w obrębie
zarówno polskiej, jak i światowej sławistyki. Teoretyczne, historyczne i pragmatyczne problemy „mniej-
szych” literatur słowiańskich nie cieszą się bowiem – a niesłusznie – większym zainteresowaniem
współczesnych badaczy, dotyczy to głównie sławistów i teoretyków literatury. Sytuacji w tym zakresie
nie polepsza także brak sorabistyki jako kierunku studiów (poza Lipskiem), długo oczekiwane powsta-
nie kaszubistyki na Uniwersytecie Gdańskim nie przynosi, jak na razie, satysfakcjonujących wyników
w zakresie literaturoznawstwa, słabnąca pozycja macedonistyki także daje powód do niepokoju.

Jak się spodziewam, analiza publikacji dokonana pod aspektem językowym poświadcza wysoki
stopień mej kompetencji językowej, oddający przede wszystkim szerokie sławistyczne *spectrum* aktyw-
ności naukowej. Artykuły naukowe mego autorstwa ukazywały się dotychczas w językach: polskim,
górnolужицьким, czeskim, niemieckim, serbskim, włoskim; procentowo udział publikacji obcojęzycznych
przekracza udział tekstów w języku polskim. Uwagę zwraca duży udział artykułów napisanych w języ-
kach dyscyplin, przede wszystkim po górnolужицьку oraz po czesku.

W zakresie mającego (niekiedy zbyt duże; wskazuję, iż to właśnie kryterium traci na znaczeniu
w przypadku oceny mego dorobku, jako że całą swą dotychczasową pracę naukową wykonywałem
poza Polską) znaczenie dla parametrów oceny dorobku rozróżnienia w obrębie publikacji krajowych
i zagranicznych uwidacznia się – ambiwalentnie interpretowalna – dysproporcja, gdyż niemal sto [100]
mych publikacji ukazało się za granicą. Artykuły publikowane były w czasopismach, tomach pokonfe-
rencyjnych, monografiach kolektywnych w Niemczech (wraz z Łużycami), Czechach, Serbii, Włoszech,
Macedonii.

Wszystkie publikacje naukowe (z wyłączeniem współredakcji i niewielkiej części tłumaczeń bele-
trystyki) mają charakter autorski, nie publikowałem artykułów we współautorstwie.

Pomiędzy dysertacją doktorską (2006, druk 2007) a osiągnięciem naukowym wskazanym jako
podstawa do wystąpienia z wnioskiem o wszczęcie postępowania habilitacyjnego (2015) ukazała się
książka wyłącznego autorstwa niżej podpisanego pt. *Sorabistyczne studia literaturoznawcze. Seria I: Prace z lat 2002-2007* (Warszawa 2009: Akces, ISBN 978-83-87520-89-2, ss. 346). Pozycja ta stanowi
zbiór wcześniej niepublikowanych artykułów naukowych, które powstały w wymienionym w tytule
okresie. Monografia składa się z czterech głównych rozdziałów. W pierwszym (*W kręgu historii litera-
tury serbołużyckiej*) przedstawiono wykład historii literatur serbołużyckich, w drugim (*W kręgu litera-
turoznawstwa sorabistycznego*) podjęto problem niewystarczającej reprezentacji w sorabistycznym li-
teraturoznawczym dyskursie naukowym prac akademickich oraz zaprezentowano cztery [4] zapo-
mniane rozprawy habilitacyjne i doktorskie. Trzeci rozdział (*W kręgu Starego Šymka Jana Skali*) to kry-

tyczna analiza dotychczasowych wydań utworu, rozbiór formalny, próba ustalenia rzeczywistej wartości i pozycji noweli w systemie literatury górnołużyckiej oraz analiza przekładów utworu na język polski. Rozdział czwarty to opracowanie górno- i dolnołużyckiej literatury fantastyczno-naukowej w planie utworów oryginalnych oraz translacji z języków obcych; rozważania kończy próba ujęcia konwencji science-fiction w literaturach serbołużyckich w ujęciu kompleksowym. Książkę uzupełnia artykuł-refleksja nad koniecznością niezapominania o literaturach serbołużyckich w obrębie badań slawistycznych. Pomieszczone w monografii artykuły naukowe to pionierskie osiągnięcia na polu sorabistycznej wiedzy o nauce, poruszone zagadnienia nie doczekały się bowiem poważniejszej (*casus* utworu J. Skali) lub żadnej (serbołużycka science-fiction) refleksji w jej obrębie. Wykłady z historii literatur serbołużyckich stanowią z kolei najpełniejsze, syntetyzujące opracowanie o charakterze popularno-naukowym w języku polskim. Omówienie trudno dostępnych prac akademickich sorabistów rodzimych i zagranicznych pozwoliło (i pozwala) badaczom z kręgu polskiego na zapoznanie się z ich głównymi тезami oraz wyzyskanie tych prac w aparacie bibliograficznym publikacji własnych. Książka została wysoko oceniona w recenzji znakomitego czeskiego slawisty, Josefa Vláška, uważałem jednak, nie przedstawiała osiągnięcia naukowego na tyle „szczególnego”, by na jej podstawie wystąpić o przyznanie stopnia naukowego dra hab.

Prócz publikacji książkowych, jestem autorem licznych, niemal stu [100] artykułów naukowych, które ukazywały się w prestiżowych czasopismach slawistycznych, komparatystycznych oraz w periodykach specjalistycznych, skojarzonych z problemami danej literatury. W obrębie publikacji w czasopismach „prestiżowych” część artykułów, w różnych językach, ukazała się w (krajowych i zagranicznych) periodykach uwzględnionych na wszystkich listach referencyjnych (światowych, europejskich i polskich). Należą do nich m.in. „Zeitschrift für Slavische Philologie” (ISSN 0044-3492), „Slavia” (ISSN 0037-6736), „Germanoslavica” (ISSN 1210-9029), „Porównania” (ISSN 1733-165X), „Nordost-Archiv” (ISSN 0029-1595), „Pamiętnik Słowiański” (ISSN 0078-866X), „Slavia Occidentalis” (ISSN 0081-0002). W obrębie publikacji w czasopismach specjalistycznych (krajowych i zagranicznych) rozróżnić należy te, uwzględniane w (krajowych i europejskich) listach referencyjnych, należą tu m.in. „Studi Slavistici” (ISSN 1824-761X), „Studia Slavica” (ISSN 1803-5663), „Pro Lusatia. Opolskie Studia Łużycoznawcze” (ISSN 1643-1391), „Media i Społeczeństwo” (ISSN 2083-5701), „Acta Cassubiana” (ISSN 1509-5703), „Zeszyty Łużyckie” (ISSN 0867-6364), „Serbian Studies Research” (ISSN 2217-5210), oraz te, na listach tych nieuwzględniane, jak np. „Serbska šula” (ISSN 0138-2497), „Rozhled” (ISSN 0557-4250), „Česko-lužický věstník” (ISSN 1212-0790), „Sor@pis” (ISSN 1866-136X). Publikacje w periodykach specjalistycznych – uwzględnianych na listach referencyjnych lub nie – wykazują w strukturze moich publikacji udział największy. W tym aspekcie, w przypadku czasopism specjalistycznych nieuwzględnianych na listach referencyjnych, w sposób najwyrazistszy przejawia się bezsensowność prób bibliometryzacji dorobku naukowego badaczy z zakresu dyscyplin humanistycznych (zwłaszcza dyscyplin „mniejszych”). Za przykład niech posłużą tu dwa cykle artykułów naukowych: jeden, już zakończony, o problemach środków stylistycznych (przedział czasowy 2003-2007), drugi, nadal rozwijany (od 2007 r.), o podstawowych kwestiach problemowych utworów narracyjnych. W obu przypadkach mówimy o cyklach artykułów w języku górnołużyckim o charakterze teoretycznoliterackim, publikowanych w specjalistycznym czasopiśmie dla nauczycieli serbołużyckich „Serbska šula” (nieuwzględnionym na żadnej liście referencyjnej), stanowiących jednocześnie materiał dydaktyczny wykorzystywany przed rodzimych pedagogów na zajęciach z uczniami/studentami górnołużyckich szkół ponadpodstawowych i studiów sorabistycznych. Rozważania teoretycznoliterackie wzbogacają odnalezione i wybrane przykłady z literatury Górnołużyczan. Szczególna wartość obu cykli, prócz ich funkcjonowania jako materiału dydaktycznego, zawiera

się przede wszystkim w wytworzeniu nieistniejącej jak dotąd w języku górnołużyckim terminologii teoretycznoliterackiej, a przez to w przyczynku do rozwoju języka. Zaakcentować należy, że czas oraz wysiłek wkładany w proces powstawania tych krótkich, liczących przeciętnie od trzech do pięciu stron formatu A4, artykułów przewyższa w sposób znaczący proces przygotowania standardowego artykułu naukowego, gotowego do publikacji w czasopiśmie prestiżowym, jednakowoż – w myśl obowiązującej i nieuwzględniającej dyferencji między semiosferami dyscyplin „większych” i „mniejszych” interpretacji bibliometrycznej oceny dorobku badacza – nie mają one żadnej wartości. Wydaje się wszakże, że relewancja tych artykułów jest nie do przecenienia nawet dla niespecjalisty – stanowią bowiem zarówno przykład próby wyzyskania sposobności zagrożonego języka do wyrażania nawet niezwykle skomplikowanych płaszczyzn terminologicznych, jak i podejmowaną próbę rozwijania (archiwizacji?) jednego z europejskich/słowiańskich języków zagrożonych. Decydentom i racjonalizatorom w zakresie coraz to nowszych (i coraz to mniej sensownych) metod oceny dorobku naukowców z zakresu humanistyki zadać chciałbym w tym kontekście pytanie: czy rzeczywiście opublikowany w języku angielskim w czasopiśmie o wysokim impact-faktorze artykuł, nie wnoszący wiele nowego, jest ważniejszy niż nowatorski, opublikowany w nieznaczącym (wedle decydentów) czasopiśmie artykuł w języku zagrożonym, będący jednocześnie pomocą dydaktyczną, na podstawie którego naucza się młode pokolenie wymierającego narodu?

Realizowałem się również na polu redakcyjnym. Należy do mnie wyłączna redakcja dwu projektów czasopiśmienniczych oraz dwie współredakcje: antologii młodych poetów oraz tomu, będącego pokłosiem konferencji naukowej młodych slawistów z Niemiec. Dwie pierwsze redakcje pochodzą z okresu po uzyskaniu, drugie – z czasów przed uzyskaniem stopnia dra nauk humanistycznych.

Pierwszy z wymienionych projektów „wyłącznych” to redakcja poświęconego problemom sorabistyki i literatur „mniejszościowych” czasopisma internetowego „Sor@pis” (ISSN 1866-136X, publikacja internetowa). Rocznik wydawany był w dwóch seriach tematycznych: „Folia litteraria” oraz „Folia linguistica”, w latach 2007-2010 ukazały się cztery numery, trzy literaturoznawcze i jeden językoznawczy. Czasopismo, prócz próby wykorzystania nowoczesnej (internetowej) formy dotarcia do zainteresowanych problemami literatur „mniejszych” odbiorcy, wypełniało ważną lukę w strukturze badań sorabistycznych, gdyż większość publikowanych w nim artykułów – w odróżnieniu od jedynego rodzimego sorabistycznego periodyku naukowego „Lětopis” (ISSN 0943-2787) – przygotowana (lub przetłumaczona) była na języki górno- resp. dolnołużycki. Opublikowane artykuły podejmowały w większości zagadnienia nowe, nieobecne w innych periodykach sorabistycznych. Do współpracy z „Sor@pisem” udało mi się pozyskać uznane autorytety nie tylko z zakresu literaturoznawczej sorabistyki, ale również np. kaszubistyki, przez co „Sor@pis”, w okresie jego istnienia, cieszył się dużym zainteresowaniem. Drugim projektem redakcyjnym była seria archiwizująca „Acta Sorabica Lipsiensia”. Prezentowała nieznane szerzej, przechowywane jedynie w bibliotece Instytutu Sorabistycznego Uniwersytetu Lipskiego – przez co trudno dostępne, prace magisterskie (zasadniczo autorów-Serbołużyczan, od połowy lat 50-tych) w formie zdigitalizowanej. W latach 2009-2010 ukazały się trzy numery, dwie najważniejsze prace magistrantów rodzimych z zakresu literaturoznawstwa oraz jedna, podejmująca problem politologiczno-kulturowy, młodego badacza-sorabisty z Polski. Pomimo posiadanego przez nie charakteru debiutów naukowych opublikowane pozycje młodych autorów (oraz planowane dalsze) zawierały wiele przydatnych informacji, które – po udostępnieniu ich na platformie internetowej – wyzyskane być mogły przez badaczy z całego świata, nie mających możliwości do zapoznania się z tekstami w Lipsku. Oba projekty wydawnicze nie były kontynuowane po odejściu z Instytutu Sorabistycznego.

Byłem także współredaktorem antologii młodych poetów z Łużyc i Polski (*Ciężar bytu / Čežkosć być. Próby literackie młodych autorów z Polski i Łużyc / Literarne pospyty młodych awtorow z Pólskeje*

a Łużycy, Warszawa: Uniwersytet Warszawski 2000, ISBN 978-83-905772-3-4, ss. 143). Dwujęzyczny (paralelne wersje językowe) wybór prozy, liryki i prób dramatycznych prezentuje teksty, których autorami byli młodzi literaci z Łużyc i Polski, recenzje podkreślały nowatorski charakter wyboru. Niżej podpisany, prócz znaczącego podziału w zakresie conceptualnym, organizacyjnym i edycyjnym, był autorem większości przekładów w tomie, zarówno tekstów górnołużyckich na język polski, jak i w konfiguracji odwrotnej: z języka polskiego na górnołużycki.

Kolejnym efektem działalności redakcyjnej była współredakcja tomu pokonferencyjnego, będącego pokłosiem spotkania młodych slawistów w Lipsku w marcu 2004 r. Rok później ukazała się publikacja zbiorowa pt. *[jfsl.doc] bildschirmtexte_2. zur 6. tagung des jungen forums slavistische literaturwissenschaft in leipzig, maez 2004*, prezentowana na stronach internetowych stowarzyszenia.

Obejmującą niemal dwadzieścia pozycji opublikowaną działalność recenzencką podzielić można na cztery obszary. Pierwszy z nich to polsko- i obcojęzyczne recenzje opublikowanych artefaktów naukowych (rozumieć należy przez to książki *resp.* artykuły naukowe) autorów polskich i zagranicznych sporządzonych przez nich w języku polskim lub obcym. Drugi to recenzje prac akademickich (magisterskich i doktorskich), wśród których zwrócić należy uwagę na tzw. *oponenturę* narratologicznej rozprawy doktorskiej, przygotowanej przez doktoranta praskiego Uniwersytetu Karola w języku słowackim (2013 r.). Trzeci zakres mej działalności recenzenckiej zawiera się w recenzjach/omówieniach utworów beletrystycznych – bezwyjątkowo autorów zagranicznych i w językach obcych, względnie numerów czasopism naukowych. Czwarty – to opieka merytoryczna nad: (a) trzydziestoma siedmioma [37] terminami teoretycznoliterackimi sformułowanymi w podręczniku *Čítanka za 5. letnik* (Budyšin: LND; 2004); (b) dwustu dwudziestoma ośmioma [228] terminami literaturoznawczymi zawartymi w *Słowničku k šulskej literarneju wučbje* (red. M. Völkel, Budyšin: LND; wyd. pierwsze 2005, ISBN 3-7420-1265-7; wyd. drugie 2011, ISBN 978-3-7420-1265-4); (c) monografią naukową H. Ulbrechtowej *Lužickosrbská literatura: její vývoj a pozice mezi středoevropskými literaturami* (Praha: Karolinum, 2009, ISBN 978-80-246-1408-3).

Jestem autorem licznych przekładów z języków obcych na język polski oraz z języka polskiego na języki obce. Wśród translacji rozróżniać należy przekłady naukowe i artystyczne. Pierwsze obejmują opublikowane tłumaczenia artykułów naukowych badaczy zagranicznych i krajowych, drugie to translacje utworów literackich, publikowanych jako artefakty samodzielne w czasopismach oraz w monografiach (dotyczy to zwłaszcza tekstów ze wspomnianej już antologii *Ciežar bytu / Čěžkosć byća*, jak również tłumaczeń w monografii *Sorabistyczne studia literaturoznawcze*).

*

Przegląd działalności niepublikacyjnej: członkostwo w organizacjach naukowych, aktywności w zakresie recenzji wydawniczych, aktywności organizacyjnej, popularyzującej naukę, współpracy naukowej wraz z wykazem udziału w konferencjach naukowych (z podziałem na okres do uzyskania stopnia dra i okres następujący do złożenia wniosku), przedstawiony został w załączniku nr 5 do niniejszego wniosku.

**

Całość dorobku naukowego i dydaktycznego (pomijam tu ewaluacje cząstkowe lub oceny wynikające ze stosunku pracy) ewaluowana była do czasu sygnowania niniejszego omówienia trzykrotnie, trzykrotnie pozytywnie. Miało to miejsce:

(a) przy ubieganiu się o profesurę junioralną w Instytucie Sorabistycznym Uniwersytetu Lipskiego w 2007 r.;

(b) po pierwszym, trzyletnim okresie jej trwania (w 2010 r.), pozytywna ewaluacja była podstawą do powołania na drugą, również trzyletnią kadencję (2010-2013);

(c) przy ubieganiu się o *Fellowship J. E. Purkyně pro význačné perspektivní vědecké pracovníky* w Instytucie Słowiańskim Akademii Nauk Republiki Czeskiej w 2012 r.

Całość mej dotychczasowej kariery naukowej jest przypadkiem osiągnięcia samodzielności badawczej już od samego początku, co wynikało przede wszystkim z unikatowego w skali światowej obszaru zainteresowań, a przez to braku autorytetów/mentorów. Z tego wynika zbytnie – spoglądając na rzecz całą z dzisiejszej perspektywy – uwikłanie się w działalność stricte sorabistyczną przy pominięciu szerszego, zachodniosłowiańskiego i słowiańskiego tła komparatystycznego i szereg innych, mniej trafnych wyborów w okresie poprzedzającym uzyskanie stopnia dra; wydaje się, że odpowiednia opieka pozwoliłaby na uzyskanie znacząco lepszych efektów. Wyrażam jednak przekonanie, iż będący głównym polem oceny dojrzałości naukowej habilitanta okres po uzyskaniu stopnia dra do czasu złożenia niniejszego wniosku daje podstawy do osądu, iż mój całościowy rozwój naukowy przebiegał harmonijnie. Niżej podpisany wyraża głębokie przekonanie, że przy korzystnym układzie stosunków zawodowych po ukończeniu stypendium w Pradze dane mu będzie przekraczanie kolejnych barier, owocujące szeregiem interesujących projektów badawczych.

Praha, 25. srpna 2015

